

Mens en Wereld

8e Jaargang no. 3 - Maart 1953

MAANDBLAD VOOR BUITENKERKELIJKEN ★ UITGAVE VAN HET HUMANISTISCH VERBOND

Eendracht – ook ná de nood!

TIJDENS de behandeling van de begroting van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen in de Eerste Kamer heeft een van de leden dezer Kamer zijn bezorgdheid geuit over het feit, dat wegens het befaamde driezuilensysteem in Nederland vele openbare instellingen en verrichtingen, naast die van Prot. Chr. en R.K. karakter, steeds meer als humanistisch zouden worden aangeduid en zelfs beschouwd. De naam „openbaar” is aan het verdwijnen en er dreigt, volgens dit kamerlid, het etiket humanistisch voor in de plaats te komen. Al wat niet tot de Prot. Chr. of R.K. zuil behoort, heet dan kortweg humanistisch.

HET protest tegen deze vereenzelviging van de begrippen openbaar en humanistisch is niet alleen begrijpelijk maar ook volkomen op z'n plaats. Hoe graag wij als humanisten ook zien dat onder de buitenkerkelijken de humanistische bezinning groeit — en gelukkig wordt die bezinning sterker — wij juichen het tevens van ganser harte toe dat er in Nederland meer en meer mensen komen die weigeren zich te laten indelen bij een zuil.

Dat kamerlid is een overtuigd protestant, maar ook een verklaard tegenstander van het zuilen- en schotjessysteem. Wij, overtuigde humanisten, verwerpen dat systeem evenzeer. Ook wij zijn voorstanders van een zo groot mogelijke openbare sector in het Nederlandse leven, zodat Nederlanders van welke levens- en wereldbeschouwing zij ook mogen zijn, elkaar in samenwerking en verdraagzaamheid kunnen vinden en er een einde komt aan de schadelijke vervreemding binnen ons volk. Ook wij weigeren de suggestie te aanvaarden dat openbare instellingen eigenlijk humanistische instellingen zouden zijn. Ook voor ons betekent openbaar: openstaande voor de Nederlanders van alle richtingen, gedragen door hen gezamenlijk. Wij verafschuwen de term: humanistische zuil. Ten aanzien van het geestelijk leven en de praktische consequenties daarvan verlangt het georganiseerde humanisme geen andere rechten dan in Nederland de geestelijke hoofdstromingen toekomen. Maar dat is niet hetzelfde als een zuil te zijn; want dit laatste betekent: op alle gebieden organisaties voorstaan op humanistische grondslag, dus: humanistische voetbalverenigingen, humanistische scholen, humanistische leeszaal, enz. Een dergelijke opvatting druist in tegen al wat wij als humanistisch voelen, beseffen en weten. Ontspanning, ontwikkeling en onderwijs — en nog zoveel

andere levensterreinen méér — dienen volgens de humanist van openbaar karakter te zijn, zodat de Nederlanders elkaar daar in eendracht ontmoeten, elkaar leren begrijpen en waarderen. Wij stellen dit met nadruk voorop, juist nú, in de maand Maart, dat de inschrijvingen geopend zijn voor de openbare scholen overal in ons land. Deze maand komen de vaders en moeders hun kinderen aangeven voor de lagere- en de middelbare school. Deze maand wordt in zo menig gezin beslist over de vraag: ons kind naar de openbare school? Dat is een vraag van gewicht voor ons gehele volksleven; een vraag, die ver uitgaat boven het persoonlijke- en gezinsbelang. Zal het kind de mogelijkheid krijgen te leren omgaan met landgenoten van zeer verschillende milieus, zowel geestelijk als sociaal? Zal zijn geestelijk leven mede gevormd worden door het open en vrije contact, dat daar kan plaats vinden? Zal het behoed worden voor een oordeel over z'n medeburgers, dat ingegeven wordt door onkunde en misverstand? Zal het reeds vroeg leren wat eendracht is, wat samenwerking en samen leven ondanks verschil van levensopvatting? Zal het de kans krijgen de fatale scheidingen in ons volk te verzwakken en te doen verdwijnen? Ieder volwassen Nederlander, die éven nadenkt, weet hoezeer die scheidingen onze volkskracht, geestelijk en economisch, ondermijnt, hoeveel bloei en groei erdoor worden belemmerd. Moeten de kinderen dat nu maar zo voortzetten?

N tienduizenden gezinnen vraagt de schoolkeuze, te beginnen in deze maand, de aandacht. Wij humanisten zijn principiële voorstanders van het openbaar onderwijs, zolang als dit onderwijs niet ten prooi valt aan openlijke of verkapte pogingen om het te kerstenen. Wij voelen ons op de openbare school thuis, tezamen met alle andere principiële voorstanders van dit onderwijs. Laten wij ons tot taak stellen in de eerstkomende tijd de ouders op te wekken deze school, die gelukkig weer meer en meer belangstelling krijgt, voor hun kinderen te kiezen. Want de zogenaamde zuilen schragen het volksleven niet. Het zijn in de praktijk aparte torens geworden, van waaruit we elkaar niet eens meer bereiken kunnen. De humanisten doen daaraan niet mee. Zij wensen een gezond, krachtig openbaar leven, gedragen door mensen, die geestelijk en zedelijk vaste grond onder de voeten hebben.

B. C.

ACTUALITEITEN

● *Non tali auxilio*, d.w.z. van zulk een hulp zijn we niet gediend, zouden wij willen zeggen tegen de redactie van „Vrij Nederland”, die zich te weer stelde tegen de van katholieke zijde ondernomen kruistocht tegen het Humanistische Verbond. Het Verbond toch, aldus Vrij Nederland, brengt de aan kerk en godsdienst vervreemden weer in aanraking met de diepste levensvragen, waardoor de kerk misschien weer vat op ze kan krijgen. Deze goedbedoelde verdediging gaat feitelijk uit van de overtuiging, dat „eigenlijk” dat humanisme op z'n best als voorportaal van de Kerk kan dienen als een nog niet tot klaarheid van zichzelf gekomen zoeken naar het ware geloof. Deze verdediging van tactische welwillendheid kan humanisten niet bekoren, omdat ze een miskenning van de eigen waarde van het humanisme inhoudt.

● *Dan liever zo*. Het Eindhovens Dagblad waarin reeds eerder zulke verstandige woorden zijn geschreven door pater v. d. Wey (en door ons aangehaald) over het Katholieke rumoer rond het H.V., bevat in zijn nummer van 6 Febr. onder het hoofd „Gedachten van de dag” een opmerkelijk, van begrip en bescheidenheid getuigend, artikel. Wat in de katholieke pers is geschreven, in de Kamer is gezegd, ziet het blad als het ontwaken van het instinct, dat op ketterjacht uit is. Het gewaagt van 'n ontspoorde en ongelukkige actie tegen het H.V. en spoort aan tot zelfonderzoek en zelfkritiek, een waarlijk christelijke houding en besluit met de eerlijke en moedige woorden, waar geen commentaar bij past: „Wat wij nodig hebben is niet een afleidende geharnaste aanval op een al of niet denkbeeldige vijand buiten de poorten, maar een overwinning op de vijand binnen de veste: de formalistische, gemakzuchtige godsdienstbeleving, waarvan de waarachtigheid uit gebrek aan wezenlijke, diep innerlijke overtuiging tenminste twijfelachtig is en waaraan de geloofsafval in verontrustende mate moet worden toegevoegd”.

● *De „vreemde” Kerk*. Het „Critisch Bulletin” van Febr. geeft een bespreking van het in dialoogvorm door twee auteurs geschreven boek: *De Trap*. De schrijvers zijn ds G. van Veldhuizen, Rotterdamse predikant, bekend door zijn werk in de volksbuurt „Crooswijk” en Willem van Iependaal. In dit boek discussiëren een dominee en een vrijdenker. Er wordt van de laatste in de bespreking een passage aangehaald, waarvan de recensent vraagt: „een uittartende uittaling van de vrijdenker of de geheime zorg van de predikant zelf?” Wij citeren: „het Christendom is bij het grote publiek geen gewild artikel

meer! Daar kan niets verandering in brengen: geen jeugdwerk, geen volksdans, geen muziekclub, geen maatschappelijk werk. Het onkerkelijk publiek is uitgekeken op de oude symbolen..... velen wantrouwen ze, omdat de godsdienst altijd weer voor hen een verleden betekent, dat onherroepelijk voorbij is en een berucht reactionair karakter droeg.

Is het eigenlijk geen veeg teken, dat het Christendom nu niet meer rechtstreeks aan de onkerkelijke menigte kan worden voorgezet?..... Ik kan niet inzien, hoe de goodwill, die u hier in de buurt hebt weten te kweken, kon overgebracht worden op het Christendom als zodanig”. Hoe komt het, vragen wij ons ook zo dikwijls af, dat de kerk een voor niet-kerkelijken volkomen vreemde taal spreekt en een geforceerde jovialiteit, die sommigen als tegenwicht gebruiken, alleen maar hindert door haar onnatuur? De vraag gaat de kerken meer aan dan ons, maar zij vormt een „teken”. Er moet in het vermeende bezit der waarheid een tekort aan ootmoed, bescheidenheid en begrip schuilen, waardoor men belet wordt zichzelf eens zo te zien zoals anderen je zien en die anderen zien veel onverdraagzaamheid, aanmatiging en onbegrip. Een humanist vertoont dezelfde menselijke hoedanigheden en gebreken als de kerkelijke gelovige; hij kan echter met ieder mens de levensvragen benaderen op de wijze, die bij de andere past. Hij kent geen enkele „bedoeling”, noch om hem te bekeren, noch om zijn ziel te winnen. De dominee echter wil iemand „winnen”, winnen voor zijn waarheid als de waarheid. En de waarheid, zegt de humanist, behoort tot een onherroepelijk verleden.

● *De jeugd moet beschermd worden*, zeggen mannen als pater Stokman in de Kamer. Minderjarige militairen tegen een humanistische cursus, als de ouders geen toestemming geven. Niet tegen oorlogshandelingen, doden van medemensen en zo; daarover hebben de ouders van minderjarige soldaten niets te zeggen. En de, overigens terecht beroemde, Franse schrijver Mauriac verdedigt het doen verdwijnen van de twee Joodse kinderen Finaly in een Rooms klooster of waar dan ook met de opmerking, dat de knaapjes oud genoeg zijn om te kiezen en blijkbaar het katholicisme verkozen hebben. Zuivere casuïstiek (gelegenheidspraat, in dit geval) pater en schrijver! en dat heet dan een onderdeel der moraal-leer. Geen moraal gezien, zeggen wij.

● *Ook een eis!* dachten wij bij het lezen van een ons toegezonden artikel dat nu eens uit de Leeuwarder Courant schijnt te komen, ondertekend P(iebenga). Deze hoofdredacteur vindt dat gedoe van het H.V. met D.U.W.-kampen, militairen, gevangenen, enz. bepaald prematuur (te vroeg). Het Verbond is eigenlijk nog maar

een debatclub, die met alle geweld leiding wil geven. „Waar is dan uw gezicht”, vraagt hij. „Wij hebben uw orgaan „Mens en Wereld” er jarenlang om doorzocht, maar nog niets anders dan zeer verschillende gezichten gezien”. Het Verbond moet nu eerst maar eens kerkelijken en buitenkerkelijken „in geenszins vage termen duidelijk maken, wat het van de grote vragen van God en mens, tijd en eeuwigheid, goed en kwaad, kerk en volk enz. denkt”. Dus, eerst een catechismus op tafel. En P. besluit: „dan kan immers een bewuste en zuivere keuze volgen en dan rijst in 'n staat ook de noodzaak om „verder te praten”. Zuiver kerkistisch gedacht (waarbij overigens een veelheid van „gezichten” ook niet ontbreekt). Dat het humanisme niet in de laatste plaats vooral een „formeel” principe is — beweeglijk van gezicht zal blijven, nimmer een voor alle humanisten geldende uitspraak over de „grote vragen” zal trachte te poneren als „het” antwoord, dat begrijpt P. met zijn gesloten — maar daarom ook gesloten — waarheid niet. En de humanisten zullen zich aan zijn goede raad en eis niet kunnen storen. Iets anders is het voortdurende pogen tot formuleren van wat ons verbindt. Maar dit zal nooit het antwoord zijn, waar P. op wacht.

● *Wat nu wel aardig is om te lezen*, is het onderscheid tussen Calvinisten en Katholieken ten aanzien van het humanistisch vormingswerk. Het dagblad „Trouw” (30-1-'53) schrijft ongeveer: omdat het H.V. anti-religie, valse godsdienst leert en elke ethiek religieus bepaald is, kan het H.V. niet in ethische zin werkzaam zijn. Iets anders is dat men mensen die per se geestelijke verzorging van humanisten wensen, niet in de kou mag laten staan. Maar het blad vindt dat de vraag nog wel eens bekeken mag worden of de overheid dit nu moet bevorderen, deze verzorging. Want daarmee is zij medeverantwoordelijk voor de bevordering van een anti-religie.

De R.K. theologie echter erkent een zedelijk leven in de natuurlijke orde, dat bestaan kan onafhankelijk van de religie. Volgens deze opvatting kan dus ook het humanistische vormingswerk van zedelijk gehalte zijn, al is het overigens goddeloos. Hoe overigens ook de Roomse pers er tegen te keer gaat, moest U eens lezen in „Sursum Corda” (omhoog het hart) van

MENS en WERELD

is het orgaan van het Humanistisch Verbond. **Redactieraad:** H. Bonger, Dr J. C. Brandt Corstius, Ing. B. J. Max, Dr O. Noordenbos, Mr A. Stempels. **Adres Redactie:** Oranjestraat 38, Amersfoort. Copie vóór de 1ste van de maand inzenden. — **Adres Administratie:** Bleyenburgstraat 1, tel. 10163, Utrecht. Postgiro 304960 t.n.v. Hum. Verbond.

Antwoord aan pater van Rixtel

Weleerwaarde Heer,

U hebt behoefte gehad om Uw beschouwingen over mijn artikelen over „Humanistische geestelijke verzorging voor buitenkerkelijken”¹⁾ openbaar te maken. Ik heb lang gearzeld om Uw „Open brieven”²⁾ daarover te beantwoorden. Die aarzeling sproot voort uit de inhoud dier brieven, maar méér nog uit de tóón er van. U spreekt mij aan met „zeer geachte Heer Schonk” en mijn geestverwanten met „zeer geachte Heren”, U besluit Uw eerste brief „met de verschuldigde eerbied voor Uw goede bedoelingen”, U hebt „geen redenen om de oprechtheid onzer bezorgdheid in twijfel te trekken”, mijn artikelen zijn, naar U zegt „delicaat gesteld”. Maar dan in eens wordt er door ons „op naargeestige wijze met woorden gemanipuleerd” en meent U dat wij „listige”, „misleidende” en „zeer onwaarachtige” methoden gebruiken. Dan weer „verdoezel” ik iets of ik „vergeet” iets „voor het gemak”. Uw passage over „de doodgewone buitenkerkelijken” en „de buitenkerkelijken van het eerste uur, de humanisten zelf”, netjes typographisch apart gezet, zodat ze goed opvalt, doet ons vragen: — Ja, wat zijn wij nu? Mensen met „goede bedoelingen”, van wie men „de oprechtheid der bezorgdheid niet in twijfel trekt”, of iets heel anders? Zegt U 't Uw lezers dan duidelijk. Ofschoon, 't zal hun duidelijk genoeg zijn! Toch zou U ze een volgende keer wat „delicater” kunnen voorlichten!

U laat Uw lezers trouwens meer in

twijfel zonder dat wij daarbij m.i. erg gebaat zijn. Daar zorgt Uw toon weer voor. Ik „verdoezel”, wij gaan „zo uiterst omzichtig en verdekt” te werk, U had gaarne dat ik het „niet zo verdekt, doch zeer precies en duidelijk zeg”. Maar dan weer bent U „erkentelijk voor de openhartigheid, waarmee ik het probleem stel” en laat ik U met mijn woorden „niet in twijfel” en „weet U nu toch precies op welke a-christelijke en a-theistische grondslagen” onze geestelijke verzorging gebaseerd zal zijn.

Neen eerwaarde, Uw toon is niet gelukkig. Hij past niet bij de ernst van de zaak. Men zou eens anders diepste levensovertuiging met meer schroom kunnen benaderen. Men behoeft het daarom met die overtuiging nog niet eens te zijn. Is het geen ogenblik bij U opgekomen, dat mijn artikelen, daar waar ze de godsdienstige overtuiging raken, zo „delicaat” gesteld zijn vanwege die schroom, waarmee men de ander in zijn levensovertuiging benadert? Waarom moet U daar „listigheid” in zien? Sympathieker is het mij, waar U in het laatste gedeelte van Uw derde brief getuigt van Uw geloof. Daar voel ik weer iets van die schroom tegenover wat voor de ander diepe waarde heeft. Maar legt U dat nu weer niet uit als een gebrek aan geloof in de kracht van mijn eigen overtuiging, zoals U dat in het begin van dezelfde derde brief deed, want dat is het per se niet. Ik weet alleen dat wat voor de een geldt, voor de ander niet overtuigend hoeft te zijn en dat, wat voor

de een absolute geldigheid heeft voor de ander alle geldigheid kan ontberen. Dat is wederzijds het geval.

Bevattingsvermogen, aanleg, opvoeding milieu etc. spreken daarin mee”, zoals U — ditmaal terecht — zegt. Maar trekt U daaruit dan ook de consequentie de ander te eerbiedigen in zijn eerlijke levensovertuiging, want het is deze eerbiediging die ik in Uw beschouwingen ten enenmale heb gemist.

Daarmee, en met de toon van Uw open brieven die er uit voortvloeit, is eigenlijk elke basis voor een verdere discussie weggevallen. Maar goed, ik zal mijn aarzeling overwinnen en doen alsof die basis toch nog bestaat en op enkele punten nog nader ingaan.

Het is jammer, maar dan moet ik toch weer beginnen met te zeggen dat U schrijft over dingen waarvoor U geen begrip toont en waarvan U niet de moeite hebt genomen enige kennis te vergaren. 't Is een zeer bijkomstig punt op zichzelf, maar het tekent het gebrek aan kennis van de zaken waarover U schrijft, als U beweert dat het Humanistisch Verbond „nauwelijks 2000 leden” telt. 't Zijn er 9000, eerwaarde! En U had er nog de verscheidene duizenden leden van Humanitas en van het Humanistisch Thuisfront bij kunnen tellen. Dan nog blijft 't aantal georganiseerde humanisten klein genoeg om Uw schampere opmerking over „schriële vleugels” te kunnen plaatsen. Deze fout had U heus niet nodig voor Uw betoog! Maar wordt de waarde van een levensovertuiging bepaald door het aantal zijner georganiseerde aanhangers? Hangt de waarde van Uw Katholieke overtuiging af van het aantal Katholieken? Dan zal die overtuiging sedert de reformatie aanmerkelijk aan kracht hebben ingeboet. Maar dat meent U net zo min als ik. Overigens zijn de vleugels van het humanisme niet zo schriel als U uit de (onjuiste) cijfers over het Verbond meent te kunnen afleiden. Men vindt toch niet zonder reden de uitdrukking telkens terug, dat „Christendom én Humanisme de pijlers zijn van de westelijke cultuur”? Dat het Humanisme pas laat zijn georganiseerde vorm heeft gekregen doet weinig ter zake. Lang voordien was het humanisme „a soul without a body, a stream of ideas without their effective organisation”³⁾. Het zou, als een der grote geestesstromingen, toch wel wat meer rechten kunnen laten gelden dan U meent.

U zult hier ongetwijfeld weer aanvoeren dat het Humanistisch Verbond het

23 Jan.: Godloosheid in de kazerne (met vette letters). Eigenlijk behoorden dus de Calvinisten het grootste rumoer te veroorzaken, omdat zij in 't werk van het H.V. én religieus én ethisch ondermijningswerk moeten zien. 't Zal wel een kwestie van organisatie zijn, dat het rumoer van katholieke zijde zo fel is.

● Ziekenhuisbezoek.

De Directie van het Academisch Ziekenhuis te Leiden heeft goed gevonden, dat buiten de bezoeken bij patiënten, die dit wensen en niet tot een der kerkgenootschappen behoren, bezoeken worden afgelegd door de daartoe door het H.V. aangewezen geestelijk raadsman.

● Het Labre-huis te Eindhoven.

De Augustijner pater, die de directie voert van het Labre-huis te Eindhoven, een katholieke instelling, waar ca. 100 daklozen, die niet alle katholiek zijn, in

een zeker coöperatief verband werkzaam zijn, heeft aan een predikant van de N.H.-kerk en aan de gemeenschap van het Hum. Verbond verzocht geestelijke verzorging te bieden aan diegenen der bewoners, die niet rooms-katholiek zijn.

● Militair Tehuis te Winterswijk.

In Winterswijk is een militair tehuis geopend, dat niet op één zuil gebouwd is, maar op samenwerking van alle stromingen.

● A. H. Gerhard-Stichting. De plannen van de A. H. Gerhard-Stichting voor de bouw van een tehuis voor buitenkerkelijke ouden van dagen zijn in een nieuw stadium gekomen, doordat het gemeentebestuur van Amsterdam een terrein hiervoor heeft aangewezen in de tuinstad Slotermeer. Thans worden de tekeningen voor het gebouw gereed gemaakt.

- 1) „Mens en Wereld”, No's 9, 10 en 11, 1952.
- 2) Open brieven aan de Heer C. H. Schonk en geestverwanten. „De Maasbode”, 27, 29 en 30 Dec. 1952.
- 3) H. Hawton, The Humanist, Dec. 1951.

woord Humanisme „eigendunkelijk in beslag neemt, misbruikt en verkracht”, omdat er ook een christelijk Humanisme bestaat. Het Humanistisch Verbond doet echter niet anders dan voortbouwen op de humanistische traditie. Voor die traditie is niet kenmerkend het geloof in een persoonlijk God, maar het uitgaan van de mens en zijn redelijk-zedelijke aanleg. Niet voor niets, maar juist voor zover ze humanist waren, zijn de grote humanisten uit de historie als ketters beschouwd. U haalt verder weer een nu al bijna oude koe uit de sloot der discussie rondom de humanistische geestelijke verzorging en U geeft daarbij opnieuw blijk niet op de hoogte te zijn. „Het is U een volkomen raadsel” met welk recht wij de geestelijke verzorging van „alle” buitenkerkelijken „opeisen”. U kon weten dat er van een monopolisering van de buitenkerkelijken door het Humanistisch Verbond geen sprake is. Dit is herhaaldelijk verklaard, en niet maar hier of daar toevallig, maar in officiële uittalingen van het Verbond. In de openingsrede, uitgesproken op het congres van 29-30 Maart 1952 te Gouda, zei de voorzitter woordelijk: „Geen godsdienstig mens — binnen- of buitenkerkelijk — zal daardoor van zijn geestelijke verzorging worden afgehouden, geen buitenkerkelijke, die van de humanistische verzorging niet gediend is, zal deze worden opgedrongen”. De betreffende passage is opgenomen in „Mens en Wereld” van April 1952. Zij stond te Uwer beschikking.

Hiermee vervalt elke betekenis van Uw wonderlijke berekening, waarin U tot de conclusie komt dat „minstens 90 % van de buitenkerkelijken theïstisch denkt. Laat de buitenkerkelijken zelf maar uitmaken of, en van wie zij geestelijke verzorging wensen te aanvaarden. Mijn ervaring is dan een andere dan Uw verwachting. Die ervaring is dat zeer vele buitenkerkelijken voor humanistische geestelijke verzorging ontvankelijk zijn en er om vragen, omdat zij zichzelf daarin herkennen, en dat zij godsdienstige geestelijke verzorging afwijzen.

U doet veel moeite om aan te tonen dat de humanistische geestelijke verzorging a-godsdienstig is. Die moeite had U zich kunnen besparen. Ik heb daarover in mijn artikelen geen twijfel gelaten. Het is humanistische geestelijke verzorging die inderdaad niet van godsdienstige grondslagen uitgaat. U maakt veel woorden vuil (ik bedoel dit letterlijk) om aan te tonen dat de humanistische geestelijke verzorging *anti*-godsdienstig is. Een bloemlezing uit Uw cursief- en vetgedrukte „beschuldiging” met enige commentaar?

„U getuigt om het geloof aan de mens te ontnemen, omdat U — als a-christelijk en a-theïstisch humanist — overtuigd bent dat U hem daarmee de beslissende dienst van zijn leven bewijst”. — U geeft weer

blijk van met de geest van het humanisme niet op de hoogte te zijn — en dan moet U er niet over schrijven —, of U geeft een valse voorstelling van zaken. Mijn artikelenserie in „Mens en Wereld” van Sept., Oct., Nov., '52 hebt U zorgvuldig nageplozen, niet in een poging de geest ervan te vatten, maar om er aanknopingspunten voor Uw aanvallen in te vinden. Is nu mijn artikel in „Mens en Wereld” van April '52, dat ook over onze geestelijke verzorging ging, U ontgaan? Daarin kunt U vinden hoe humanistische geestelijke raadslieden de gelovigen hun geloof ontnemen. Ik geef er een voorbeeld uit de praktijk, waarin een gelovige jongeman zich tot een onzer raadslieden wendde, en ik besluit met: „De humanistische raadsman heeft het zich tot zijn vanzelfsprekende plicht gerekend hem tot zijn kerkelijke taak terug te voeren, waar immers zijn eigenlijke levensvervulling lag”. Ter verdere illustratie wijs ik U nog op dat geval, waarin een R.K. jongeman, die een humanistische bezinningsbijeenkomst had bijgewoond, aan de raadsman vroeg: „Maar wat verwacht U nu van mij?” En dat het antwoord was: „Dat je een goed Katholiek zult zijn”. U kunt het vinden in „Het Woord van de Week” van 11 Jan. '53, de gedrukte uitgave van de radio-toespraak van dezelfde datum. Zet U de lezers van de Maasbode ook dergelijke lectuur eens voor!

Ik vervolg mijn bloemlezing: „Uiteindelijk wilt U de christelijk-denkende buitenkerkelijken van zijn christendom geheel en al bevrijden, en eenmaal heiden wilt U hem nog van het redelijk inzicht onttrent het Godsbestaan ontdoen, opdat hij daarna definitief verankerd worde in eigen kracht en eigen waarde”. — Uit Uw eigen formulering blijkt al hoe weinig er bij deze buitenkerkelijken van het christendom over is. Hij is dicht aan geestelijk nihilisme toe. Mag hij niet met humanistische levenswaarden worden geconfronteerd? De keuze blijft aan hemzelf. En het staat U vrij om hem tot een positiever christendom terug te voeren. Als het zo voor hem ligt willen wij U daarbij graag een handje helpen.

Wij gaan weer verder. „Deze buitenkerkelijken zal zodanig en zolang „geestelijk verzorgd” worden, dat hij tenslotte „mens wordt” en van alle „godsdienstige en christelijke ballast” bevrijd is”. — Die aanhalingstekens om „godsdienstige en christelijke ballast” doen vreemd aan. De lezers van de Maasbode zouden waarschijnlijk denken dat zij met een citaat uit mijn artikelen te doen hebben, zoals er met diezelfde aanhalingstekens zoveel van mij geciteerd is.

Och pater, is het werkelijk voor U onmogelijk te begrijpen, dat men een eigen visie op het leven kan hebben, zonder zich tegen elke andere te keren? Ziet U als enige mogelijkheid het „Wie niet met mij is, is tegen mij”? Maar dan moet U

toch niet ieder aan Uzelf toetsen. U zou mij bijna de lust ontnemen om de sterke aversie tegen kerk en godsdienst, die ik in de DUW-kampen zo dikwijls ontmoet, terug te wijzen met een beschouwing over de grote waarde die de godsdienst voor de mensheid heeft gehad en heeft. O zeker, daarna ga ik over tot de humanistische levenswaarden, daar ben ik humanistisch raadsman voor. Maar mag U dat anti-godsdienstig noemen? Of vindt U dit weer alleen maar „listig”?

't Is, zoals de voorzitter van het Humanistisch Verbond het — ook al weer in een in druk verschenen congresrede — heeft gezegd: „Wij zijn niet tegen iets, we zijn vóór iets, n.l. voor het humanisme”.

Ik had veel duidelijker moeten zeggen dat onze geestelijke verzorging op niet-godsdienstige grondslagen staat? Daarin zit vooral die „verdektheid”, die „minstens zo gevaarlijk is als een openlijke bestrijding”. Maar pater, ik heb geschreven over humanistische geestelijke verzorging, en op een wijze die door niemand kan worden misverstaan. Ik had het meer antithetisch moeten doen? Het is niet in mij opgekomen. Maar dat is misschien moeilijk te verstaan voor iemand die zo antithetisch denkt als U.

Ik citeer U nog één keer, eerwaarde. „Doel is uiteindelijk de buitenkerkelijke mens in nood een houvast en een geestelijk tehuis te geven in Uw Humanisme”. — Tot zover hebt U gelijk. Maar dan vervolgt U: „dat gegrond is op „de Waarheid”, dat er geen God is en geen Verlosser”. Neen pater, de humanistische geestelijke verzorging is niet negatief gefundeerd, maar op de positieve gronden van de humanistische mensbeschouwing en de humanistische levensvisie.

Dat U voor Uw geestelijke verzorging andere uitgangspunten hebt, het is Uw goed recht. En dat U daarvan getuigt, het is Uw roeping. Wij verstaan dat ten volle. Maar probeert U te verstaan dat voor de levensovertuiging van de ander hetzelfde geldt.

Dat onze geestelijke verzorging andere uitgangspunten heeft dan de Uwe behoef ik niet opnieuw te beschrijven. Ik heb dat in mijn artikelenserie gedaan. Maar waarom legt U mij in de mond dat onze geestelijke verzorging „niet per se verbonden zou zijn met onze levensbeschouwing”, een stelling die ik in mijn serie artikelen „zelf omverwerp”? Die stelling heb ik nergens geponeerd, eerwaarde! Wél, al aanstonds in mijn eerste artikel en met grote nadruk, het tegendeel!

Och pater, als U meent ons te moeten bestrijden omdat het humanisme U „zonder meer een ontzaglijke ramp voor de geestelijke gezondheid van ons Nederlandse volk” toeschijnt, strijd U dan met de wapenen van de geest. C. H. SCHONK

De Ontwikkeling van het Natuurwetenschappelijk Wereldbeeld

Gaarne zal ik van de uitnodiging van de redactie gebruik maken en trachten de heer Roelofsen in deze kolommen te beantwoorden.¹⁾ Maar hij zal het mij wel ten goede willen houden dat ik in dezen stamelen zal. Want inderdaad worden hier de diepste levensvragen geraakt en daarbij kan men moeilijk anders doen dan naar woorden en begrippen zoeken.

U vraagt: „Welke invloed moet het wegvallen van een „absolute tijd” hebben op ons besef van causaliteit en finaliteit en daarmee wellicht op onze zedelijke waarderingsen en doelstellingen”.

Toen na de Middeleeuwen het nieuwe denken zich baan brak en men de wetmatigheid van alle gebeuren ontdekte, werkte dit voor de mens als een bevrijding. Een bevrijding van de veelheid van machten waaraan men zich onderworpen waande. De wetmatigheid gaf de techniek en daarmee de mogelijkheid de natuurkrachten te beheersen. Men leerde de aarde te omspannen en al haar hulpbronnen in dienst van de mens te stellen, men leerde hongersnoden en overstromingen te beteugelen, men leerde epidemieën te bestrijden en door inenting en operatie mensenlevens te redden en te verlengen. Men voelde zich machtig in zijn kennen; de wetmatigheid was de grootste steun die de mens had: zijn macht was daarop gebouwd.

Wetmatigheid is causaliteit (wetmatig volgt uit de ene toestand de volgende) wetmatigheid is het verband tussen oorzaak en gevolg: vast ligt het gebeuren in de tijd verankerd. Iedere wetenschappelijke werker is ervan overtuigd dat onder dezelfde omstandigheden steeds weer eenzelfde oorzaak eenzelfde gevolg zal hebben. Anders was geen wetenschappelijk werk, geen vinden van wetmatigheid mogelijk.

Maar dat brengt zijn consequenties voor levensvragen met zich mede. Want

de mens, die de natuur zo naarstiglijk bestudeerde, is zelf ook deel van die natuur. En de wetten die hij in de natuur vindt, gelden ook hem. En niet alleen zijn lichaam is aan allerlei wetmatigheid gebonden, ook zijn geest is het. De gehele psychologie en psychiatrie berust op het geloof in het bestaan van en op het vinden van de wetmatigheden die het geestesleven beheersen.

En de banden waarmee de mens eerst de onberekenbare machten buiten zich bond zodat hij ze leerde gebruiken, binden nu ook hemzelf. Welke verantwoordelijkheid draagt hij nog voor zijn daden, die hij toch niet anders doen kon, gegeven zijn geërfd en door opvoeding en omstandigheden verkregen eigenschappen, gegeven zijn karakter en alle van buiten en van binnen werkende krachten en verlangens. Hij moest zo handelen, hij had nooit anders kunnen handelen, tenzij hij iemand anders geweest zou zijn. En hoezeer een daad ook af te keuren of te prijzen kan zijn, de mens die hem deed ervoor te straffen of te belonen, is eigenlijk dwaasheid. Hij had nooit anders gekund.

Zo, in al zijn consequenties gezien, onneemt de wetmatigheid het leven alle zin en altijd is dit een groot probleem voor de mens geweest. Wetmatigheid, goed, graag. Maar de consequentie determinisme, zinloosheid, die kon men niet aanvaarden. En legio zijn de pogingen geweest, uit dit dilemma te komen.

Nu meen ik dat het „wegvallen van een absolute tijd” hier bevrijdend kan werken. Zou het niet kunnen dat men door zijn daad pas de richting van de tijd bepaalt en a posteriori pas de wetmatigheid vastlegt? Maar hier ga ik stamelen, want nu verlaat ik het vertrouwde gebied der wetenschap. Ik kan hoogstens de tijd zijn allesoverheersende plaats ontnemen, de bevrijding gevoelen, maar wat er vrijkomt te omschrijven, dat vermag ik niet.

Laat ik eerst pogen de tweede vraag te

beantwoorden: „Valt wanneer elke minuut zo op zichzelf gesteld wordt, niet alle continuïteit en daarmee alle menselijkheid uit ons leven weg?” Zo heb ik het niet bedoeld. Ik heb de tijd niet in stukjes willen snijden, maar, om een eenvoudige analogie te gebruiken, ik zou het voortgaan van de tijd inplaats van met een rechte lijn waar een begin aan is en waar de voortgang waarde heeft door de grootte van het stuk dat afgelegd, dus doordat wat „bereikt” is, willen vergelijken met een cirkel, waar ieder punt begin kan zijn, waar ieder punt gelijk van waarde is, maar waaraan de continuïteit evenmin ontbreekt als aan de rechte lijn.

En zou dan in dit beeld misschien ook een antwoord op de eerste vraag te geven zijn? De zin van het leven ligt niet in wat in de tijd is verkregen, niet in het stuk lijn dat is afgelegd, niet in de daad die noodwending gedaan moest worden, maar loodrecht erop. „Ieder ogenblik heeft zin in zichzelf” wordt dan uitgebeeld door ieder punt heeft zijn eigen richting loodrecht erop.

Het is niet de daad die men doet, niet het resultaat dat men bereikt, die de zin aan het leven geeft. Het is de houding waarin men daarin staat, die elk ogenblik belangrijk doet zijn.

Tenslotte vraagt u om literatuur. Dr. H. Groot schreef een boek, getiteld: *Geheimen in ruimte en tijd* bij Meulenhof in Amsterdam uitgekomen. Daarin vindt U achterin ook een literatuur opgave.

J. C. Proost-Thoden van Velzen

RECTIFICATIES

In het Febr. nummer zijn enkele storende zetfouten ongecorrigeerd gebleven. In het hoofdartikel moet de zin: „Het mensengeslacht op aarde is een onderscheid in rassen, in geloven, in klassen enz.” gelezen worden: „Het mensengeslacht op aarde is één, onderscheid in rassen, in geloven, in klassen, wat is het als de nood aan de man komt?”

In het Jaarverslag over 1952 moet in de eerste kolom in de vierde alinea van onderen gelezen worden: „Terwille van de verscheidenheid dient het Verbond als zodanig zijn kracht niet in de eerste plaats te zoeken, enz.”.

In de tabel op blz. 5 moet gelezen worden: „Bijzondere baten 3)” i.p.v. „Bijzondere lasten 3)”.

Op blz. 10 in de derde kolom moet in voorstel II gelezen worden: „dat door een derde wereldoorlog geen enkel probleem wordt opgelost doch integendeel onder meer West- en Zuid-Europa volkomen vernield zullen worden”.

RED.

Ergens

Ergens dronk een bloem onsterfelijkheid,
Toen de golving, die de Schoonheid in je ziel bracht,
Zich verdichtte tot een traan...
Ergens werd de levensvisie wijd,
Toen de wolk, door sleurgeslachten saamgedacht,
Plots'ling was vaneengegaan...
Ergens lichtte zacht geheim des levens,
Zodra onzichtb're harmonie je streelde,
Zoals de lente-adem gaat...
En ergens lachtte lief en schreide tevens
Een reine vreugde als een sluier-weelde
Om je teer verrukt gelaat.

H. J. VAN ZEVENTER.

¹⁾ Zie M & W Dec. 1952.

Is het Verbond op de GOEDE weg?

Antwoord op het artikel van Dr. O. Noordenbos, getiteld „De weg en de herberg”, uit het Januari-nummer van M. en W.

Of het een algemeen geldende uitdrukking in het Nederlands is of een Amsterdamse uitdrukking weet ik niet, maar ik veronderstel dat de meeste lezers van M. en W. het begrip „jij-bak” kennen. Welnu Noordenbos heeft een „jij-bak” verkondigd. Ik heb in mijn artikel uit het December-nummer allen die het H. V. verwijten dat het te conformistisch is, dat het de taak is van het H.V. om zonder geleidelijke, langzaam doordringende activiteiten, zonder naar erkenning te streven de uiteindelijke humanistische idealen te verwezenlijken, vergeleken met de gelovigen die hopen op een plotselinge ommekeer op de komst van Gods koninkrijk. Zij willen de kleine stappen niet zetten, omdat zij met één zevenmijlsaarsenstap het einddoel willen bereiken. Dit is geen secte ideaal maar is essentieel voor de ware gelovige, van welke confessie ook.

Ik heb dit een constructie genoemd en wel een gevaarlijke constructie omdat in dit profetische optreden de eerbiediging van hem die dit heil anders ziet of ontkent verdwijnt en een inquisitie kan dreigen. Neen zegt Noordenbos, wel in de religieuze maar niet in de gesaeculeerde vorm van deze heilsverwachting zie ik een constructie. Bonger zelf construeert op ontoelaatbare wijze. Dat is de jij-bak. Daarover zou zich een allerakeligst „t is welles” — „t is nietes” kunnen ontspreiden of een grondige polemiek, niet geschikt voor M. en W. Maar nuttiger lijkt mij op te merken dat Noordenbos in geen enkel opzicht een concreet antwoord heeft ge-

geven op mijn vraag: Maar wat dan wel, hoe moet dan de weg zijn? En die vraag stel ik nogmaals. Erkenning wil niet zeggen slaafs volgen van de erkennende instanties, geleidelijk streven wil niet zeggen „dood streven” tot gezapigheid toe, het wil zeggen mogelijkheden tot ontplooiing van activiteiten. Beweert Noordenbos dat in die activiteiten het doel verloren dreigt te gaan — n.l. de humanisering van de samenleving — dan acht ik dit een bewering die ongegrond is. Het verantwoordelijkheidsbesef groeit in verantwoordelijke taken en het is veel gemakkelijker eerst te willen beginnen wanneer de samenleving (hoe?) al gehumaniseerd is en zich tot dat tijdstip te beperken tot ja tot wat? Protesten, schetsen van het uiteindelijke doel, steeds weer? Ik weet het oprecht niet. Het H.V. staat in de wereld hier en nu, het heeft te maken met individuen in nood, met D.U.W.-arbeiders, met gevangenen, met zieken en met militairen — ja ook deze — die als tweederangsmensen worden beschouwd indien zij geen kerk bezoeken. Daar ligt een taak, niet de enige maar een uiterst belangrijke. Deze mensen kunnen wij iets geven en als wij dat trachten, verkopen wij ons niet aan werkeloosheid, aan een vergeldingstrafrecht, wij bevorderen niet de verbreiding van ziekten of van het militairisme.

Doen wij dit niet en onthouden wij ons — verontrust — van deze activiteiten dan blijft het verbond met zijn idealen boven de wereld en de mensen zweven uit angst niet waakzaam te kunnen blijven. En dit zou mij zeer verontrusten. Noordenbos is b vreesd dat alle energie zich in de kleine taken dreigt te storten. Ik kan alleen maar

dood, terwijl het had moeten leven, omdat het eerste wezenskenmerk van de mens leven is.

Ik doe bij deze het voorstel „Mens en Wereld” te maken tot het blad waar wij allen het recht hebben onze mening te uiten. De redactie zal slechts tot taak hebben bij stortvloed van copy zevend op te treden, maar heeft geen recht copy te weigeren op grond van de daarin verkondigde mening. De plaats in het orgaan gereserveerd voor de „officiële” Verbondsmededelingen zal vastgesteld worden op 1/5 van de omvang.

J. HIRSCH.

Onderschrift:

Hoewel de schrijver de redactie uitdaagde om zijn „open brief” in zijn geheel op te nemen, meent de redactie, dat de opgenomen gedeelten de lezer een voldoende beeld geven.

Uiteraard weigert de redactie geen bijdragen op grond van de daarin verkondigde mening. Maar deze mening moet er dan ook werkelijk zijn en duidelijk tot uiting komen.

Red.

zeggen dat ik niet alleen daarvoor niet bang ben maar dat ik deze activiteiten noodzakelijk vind om reële mensen te helpen niet alleen, maar deze de enige weg acht om grote humanistische idealen te verwezenlijken.

En tenslotte Noordenbos, „de natuurlijke wereld” is de wereld der natuur, zo genoemd in tegenstelling tot de bovennatuurlijke of de transcendente wereld. Is dat een vreemde terminologie?

H. BONGER.

Op het artikel van H. Bonger in het December-nummer kwamen nog inzendingen binnen van Ir. P. Schut, te Amersfoort en van H. B. Schut te Bussum, die door plaatsgebrek tot nu toe nog niet konden worden opgenomen.

Na overleg met Ir. P. Schut werd besloten, diens, kritische, artikel niet meer te plaatsen, terwijl mede met het oog op de plaatsruimte de redactie meende ook het instemmende artikel van H. B. Schut te moeten laten vervallen.

Redactie.

Boekbesprekingen

Wat het leven mij heeft geleerd.

De behoefte van mensen om over medemens te spreken met elkaar ligt wel bijzonder diep en vast verankerd. Gaat u het maar eens na hoeveel gesprekken lopen over anderen, goedkeurend, afkeurend, prijzend, veroordelend, ridiculiserend, eerbiedig.

De afhankelijkheid van elkaar, het toetsen van zichzelf aan anderen, de zelfverheffing en de bescheiden zelfvernederings het kan gemeten worden aan de nimmer aflatende intense belangstelling die mensen voor mensen hebben. Aan de ene zijde van de scala het ordinaire geroed, aan de andere zijde de edele nieuwsgierigheid naar de denkbeelden, de belevenissen, de overtuigingen, de gevoelens van belangrijke mensen. De mens zoekt zichzelf in de vele spiegels die hem worden voorgehouden of die hij zichzelf voorhoudt: „Tat Twam Asi”, dat zijt gij zelf.

Het is waarschijnlijk om aan deze edele nieuwsgierigheidsdrang van de mensen te voldoen dat er enkele jaren geleden in Engeland een boek verscheen onder de titel „what I believe”. Daarin schreven een aantal vooraanstaande tijdgenoten, geleerden en schrijvers in de eerste plaats, over hun levensbeschouwing. Om de tijd waarin wij leven en de geestelijke stromingen te leren kennen een waardevol boek. Zo'n boek bestaat er nu ook in Nederland. Onder redactie van Prof. J. J. van Loghem, Prof. H. J. Pos en Dr. K. F. Proost verscheen bij v. Loghem Slaterus te Arnhem het boek *Wat het Leven mij heeft geleerd*. (Prijs f 10,90). Een twintigtal vooraanstaande Nederlanders, van allerlei godsdienstige en politieke schakering, schreef persoonlijke herinneringen, schreef over datgene wat hun leven inhoud gaf en nog geeft.

Een beslist kritisch geluid mag de recensent niet achterwege laten. Bijna geen der

BRIEVEN VAN LEZERS

Uit een „Open Brief”

„Mens en Wereld” is een blad getuigend van een intellectualistische, elke gevoelsuiting opzij schuivende gezindheid; een gezindheid waarvoor ook uw allerakeligste hoeveelheid academische titels mij een zekere verklaring biedt, maar dat is een onaardige opmerking. Nimmer las ik in ons orgaan een artikel dat uitdrukking gaf aan een niet wetenschappelijk intellectuele geest maar weergaf een bloedeigen, diepgefundeerde en met welbespraaktheid uitgedrukte gedachte. Is dat alles? Helaas is het zo dat in ons blad het nog nooit iemand gewaagd heeft uit te komen boven onze treurig armoedige geest, tot aan de rand gevuld met „humanisme”, dat we vooral moeten vasthouden omdat het anders zo treurig met ons gesteld is.

„Mens en Wereld” is allerellendigst

Van het Witte Doek

LIMELIGHT.

Charles Spencer Chaplin „What a sad business being funny Truth and, if possible, a little dignity”.

In November 1951 begon Chaplin in zijn eigen studio te Hollywood met de vervaardiging van de tweede film die hij na de oorlog gemaakt heeft. In vijftig dagen heeft hij zijn werk voltooid, terwijl hij in die periode nog enige tijd door ziekte verhinderd was te werken. 23 September komt hij met zijn vrouw (Oona O'Neill, de dochter van de Amerikaanse dramaturg) en hun vier kinderen in Londen, waar 16 October in het Odeon-theater de wereldpremière van *Limelight* in aanwezigheid van prinses Margaret en filmrecensenten uit geheel Europa plaats vindt. Intussen had de Amerikaanse minister van Justitie James Mac Granery een onderzoek gelast naar de „on-Amerikaanse activiteit” van de kunstenaar en hem bedreigd met internering bij zijn eventuele terugkeer in de Verenigde Staten. Toen de Queen Elisabeth een tussenlanding maakte in Cherbourg, had Chaplin de Franse journalisten te woord gestaan en op hun vraag naar zijn politieke gezindheid geantwoord: „Ik geloof in de vrijheid, dat is mijn politiek”. Voorwaar een uitspraak die ons Humanisten uit het hart gegrepen is, maar die niet past in de wereld van vandaag, een wereld van ketterjacht en ideologische inquisitie, een wereld, waarin voor de non-conformist, de onafhankelijke mens die zich niet wenst te laten indelen bij een der bestaande groeperingen, eigenlijk geen plaats is, tenzij dan als verdachte in een of andere beklaagdenbank.

Het was niet de eerste maal, dat Chaplin met zijn werk naar Europa moest reizen, om de erkenning te vinden die zijn tweede vaderland hem onthield. Hij had dit in 1931 ook al moeten doen met *City*

Lights en in 1948 werd zijn film „Monsieur Verdoux” in Parijs met succes vertoond, nadat de première in New York een fiasco was geworden. En men moet al enigermate op de hoogte zijn van het bedrijf, om te weten welke astronomische bedragen gemoeid zijn met de productie van één enkele film en welk risico het betekent voor de kunstenaar die een dergelijke productie zelfstandig wenst te financieren, om onafhankelijk te blijven van de grote productiemaatschappijen en zodoende zijn artistieke integriteit te kunnen handhaven. Daarbij komt nog, dat Chaplin zo conscientieus pleegt te werken, dat hij wel eens 12.000 meter negatief verwerkt heeft voor een film van 500 meter lengte. Aan hen die hiervan meer willen weten zij de lectuur aanbevolen van een zojuist verschenen biografie: „Vie de Charlot” van de Franse kenner der cinematografie George Sadoul, waarin voor het eerst een volledig, chronologisch levensbericht van Chaplin is opgenomen.

De film „*Limelight*” is in ons land zeer verschillend beoordeeld. In het maandblad „*Filmforum*” (no. 11, November 1952), kan men een aantal beschouwingen lezen van vooraanstaande filmcritici, wier meningen nogal uiteenlopen en variëren van gematigde bewondering tot scherpe afwijzing. In de Franse pers wordt de film unaniem als een meesterwerk gekwalificeerd en beschouwd als het hoogtepunt van Chaplin's oeuvre. Nadat André Bazin in het Novembernummer van de „*Cahiers du Cinéma*” een eerbiedige hulde had gebracht aan „la grandeur et l'intelligence de l'oeuvre”, komen in het Decembernummer alle grote Franse cineasten van hun onverdeelde bewondering getuigen.

Ik moet er van afzien, om in te gaan op de vele bedenkingen die tegen de film zijn gemaakt. In het algemeen kan wel gezegd worden, dat de Nederlandse beoordelaars zich al te angstvallig houden aan wat zij de normen der filmaesthetiek noemen, aan

ist so ist sein Gott.”

Critiek uiten zou ongepast zijn omdat men critiek zou oefenen op de karakters der auteurs. Critiek op de stijl der bijdragen zou ongepast zijn omdat het daar niet om gaat in dit boek. Dit boek is dus boven elke critiek verheven.....

Enkele namen noemen zou onrechtvaardig zijn ten aanzien van vele anderen, maar één uitzondering mag worden gemaakt. De auteur die zich het minst aan de titel heeft gehouden, blijkt een uitnemend stilist te zijn, met een fenomenaal geheugen voor het detail. De bijdrage van de oude Jan van Zutphen, geboren in 1863, over zijn jeugd op de eilanden in Amsterdam is een document geworden. Wanneer men de verwachtingen niet al te hoog spant en tegen een fikse teleurstelling soms gewapend is, zal men dit boek, zo uitzonderlijk van opzet, toch als een aanwinst mogen beschouwen. B.

welker geldigheid niemand behoorde te twifelen en die eens voor altijd vast staan. Dit lijkt mij wel wat voorbarig, als men bedenkt dat de cinematografie nog slechts een halve eeuw oud is en in dit korte tijdsbestek alleen al in zuiver technisch opzicht ingrijpende wijzigingen heeft ondergaan. Bovendien gaat het niet aan om de schepping van een geniaal kunstenaar te meten aan de normen die wellicht nuttig zijn bij de beoordeling van routinewerk. Het kenmerk van het genie is het nu eenmaal ten alle tijde geweest, dat hij de bestaande normen heeft doorbroken en eigen wegen betredende de kunst voor verstarring behoed heeft. Shakespeare is zulk een vernieuwer geweest voor de dramatische, Beethoven voor de muzikale vormgeving. Beide waren kettters in hun tijd en werden als overtreders der geldende normen gebrandmerkt.

Helaas heb ik de film niet meer dan eenmaal kunnen zien (de Franse recensent Claude Mauriac ging hem drie achtereenvolgende avonden zien!) en ben dan ook ietwat huiverig om nu reeds een definitief oordeel uit te spreken. Van het begin tot het eind (en hij duurt 2½ uur) heeft hij mij geboid, waarbij het dikwijls nog meer mijn oren waren die getroffen werden door de gevoelige tekst en de prachtige muziek (beide van Chaplin zelf) dan mijn ogen door het beeld. Het camerawerk is tamelijk conventioneel, de mise-en-scène weinig spectaculair. Maar het spel van Chaplin is van een ongeëvenaarde grootheid, aangrijpend door elk detail van zijn uitbeelding. Het meest verrassende is wel, dat hij meestentijds zonder grime en zonder speciale attributen optreedt als de oude man die hij is en die in deze film als het ware afrekent met de clown die hij is geweest en die hij in enkele scènes nog eens op onvergetelijke wijze laat herleven. Maar die clown is niet de beroemde „Charlie” van zo menige film uit de twintiger jaren, doch veeleer de mimicus van het volkstoneel van Fred Karno uit de jaren 1906—1914. Als in alle Chaplin-films sinds „*The Kid*” bevat ook „*Limelight*” een autobiografisch element en het zou uitermate boeiend zijn, om kort na elkaar de grotere films van Chaplin weer te zien, „*The gold rush*”, „*Circus*”, „*City lights*”, „*Modern Times*”, „*The Dictator*” en „*Monsieur Verdoux*”, opdat men door vergelijking de ontwikkeling van de mens en kunstenaar Chaplin zou kunnen nagaan. Bij de romanschrijver is dit steeds, bij de schilder meestal mogelijk. Bij de cineast stuit men op onoverkomelijke moeilijkheden, daar het volledige werk bijna nooit op een plaats te concentreren en te vertonen is. Daarom is de essayist te zeer op zijn geheugen aangewezen en de ervaring leert, hoe bedriegelijk juist onze memorie is ten aanzien van films die wij in lang vervlogen tijd hebben aanschouwd.

E. LOPES CARDOZO.

Buiten is het nu echt voorjaar op het moment dat dit geschreven wordt, en als U dit artikel onder ogen krijgt is de lente ook officieel net zowat begonnen. Het is dus een geschikte tijd om eens aan de vakantie te gaan denken. Onze kampen zijn nu alle definitief geregeld. In de plannen zoals die tot nu toe gepubliceerd zijn is één verandering gekomen, n.l. de datum van de Zomerschool.

Deze wordt gehouden in samenwerking met de Internationale School voor Wijsbegeerte van 1-8 Augustus te Amersfoort in het gebouw van deze school.

Er zijn drie prijzen voor vastgesteld, n.l. f 39,-, f 37,50 en f 36,-. U kunt zelf kiezen welke prijs het beste bij U past.

Leiding: namens de Int. School v. Wijsbegeerte, Prof. Dr J. Clay, namens het Verbond: fam. Lips.

Onderwerp: De betekenis van het Religieuze Humanisme.

Er komen vijf inleidingen, en wel: Prof. Dr. Clay: Het moderne wereldbeeld in het religieuze humanisme.

Dr. Streurman: Het religieuze humanisme in de historie. (gevr.).

Kwee Swan Liat: Het religieuze humanisme in het Oosten (gevr.).

H. Redeker: Religieus existentialisme en religieus humanisme (gevr.).

H. Lips: Het beginsel van de autonomie in het religieuze humanisme.

Woensdags wordt er een gezamenlijke tocht gehouden naar het Kröller-Müller-museum en de Zuiderzeewerken, de prijs hiervan is niet inbegrepen bij de deelnemersprijs. De werkwijze zal zo zijn dat in de regel 's morgens de inleiding wordt gehouden, met onmiddellijk aansluitend de besprekingen in de secties; 's middags vrij en 's avonds algemene discussie.

Wij herinneren U nog aan de: *Familiekampen*.

18-25 Juli, leiding fam. Winter.

25 Juli-1 Aug, leiding fam. Winter.

1 Aug.-8 Aug, leiding fam. Meyer. A. Weggelaar (zang), M. Plettenberg (lekenspel).

Deze wordt gehouden in „de Ark” te Nunspeet. Voor de kinderen is er aparte kinderleiding.

Prijzen:

Kinderen jonger dan 1 jaar gratis.

Kinderen 1 t/m 5 jaar f 17,50.

Kinderen 6 t/m 11 jaar f 25,-.

Ouderen f 36,-.

Alle prijzen zijn per week.

In het derde kamp kunnen zij, die dit wensen enige uren per dag samen zingen of lekspel beoefenen.

Familie tentenkamp.

8-15 Aug. op het kampeerterrein „De Leemkule” te Hattem. Leiding: Fam. Makkink. Prijzen: Kinderen t/m 11 jaar f 22,50. Ouderen f 24,-.

Kinderkampen:

25 Juli-1 Aug. en 1 Aug-8 Aug.

Voor kinderen van 7 t/m 13 jaar. Plaats: Kampeerterrein „De Leemkule” te Hattem. Prijs f 30,- per week.

Jongerenkampen:

In tenten, voor jongens en meisjes van 15-21 jaar.

18-25 Juli, Vacantiekamp.

25 Juli-1 Aug. Discussiekamp.

1 Aug.-8 Aug. Vacantiekamp.

Aantal deelnemers per kamp max. 30. Prijs f 22,50 per week.

Voor deze jongerenkampen geve men zich op bij C. Sjollema, Daltonstraat 27, Hilversum.

Jongerenkampen in samenwerking met de S.V.H.G.

In verband met de andere kampen vallen deze wat later in het seizoen dan vorige jaren.

1-8 Aug. voor jongens en meisjes van 12 t/m 15 jaar.

8-15 Aug. voor jongens en meisjes van 15 t/m 18 jaar. Prijs f 22,50 per week.

Gezocht wordt naar een terrein op de Veluwe in de omgeving van Speulde.

Opgaven en inlichtingen betreffende deze kampen bij J. J. Vos, Regentesselaan 32, Utrecht.

Aanmelding voor alle kampen behalve de jongerenkampen bij het Centraal Bureau, Bleyenburgerstraat 1, Utrecht.

Nieuws van De Ark

PAASKAMP

Daartoe aangemoedigd door het grote succes van het Kerstkamp, is besloten met Pasen wederom een familiekamp te organiseren op de Ark te Nunspeet.

Het is de bedoeling, dat dit kamp begint op Zaterdag 4 April te ca. 19 uur en eindigt op Maandag 6 April te ca. 16 uur. Teneinde ook de minder draagkrachtigen in de gelegenheid te stellen aan dit kamp deel te nemen, hebben wij de prijs gesteld op f 12,- per persoon. Zij die meer kunnen missen betalen f 14,- en zij voor wie f 12,- te veel is, kunnen volstaan met betaling van f 10,-.

Vanzelfsprekend is ook een langer verblijf vóór of na de Paasdagen mogelijk tegen de normale tarieven.

Men wordt verzocht zich omgaand te melden bij het Centraal Bureau, Bleyenburgerstraat 1 te Utrecht.

LOGEREN IN DE ARK

Op aanvraag is aan het Centraal Bureau en aan De Ark een folder verkrijgbaar met allerlei inlichtingen. Een speciale weekend-pensionprijs is ingevoerd, terwijl de pensionprijs voor kinderen verlaagd is.

BOUWFONDS

Op initiatief van de Federatie Amsterdam werd gedurende de afgelopen maanden in verschillende gemeenschappen ten behoeve van het bouwfonds „De Ark” een inzamelingsactie gehouden, die de volgende resultaten opleverde:

Amersfoort	f 24.50
Amsterdam	„ 886.92
Arnhem	„ 164.60
Assen	„ 56.50
Deventer	„ 113.94
Gorredijk	„ 10.15
Haarlem	„ 178.60
Heerenveen	„ 10.-
Hengelo	„ 55.75
Leeuwarden	„ 55.-
Lochem	„ 16.-
Meppel	„ 29.-
Nijehorne	„ 10.-
Nijmegen	„ 3.50
Rotterdam	„ 426.40
Sneek	„ 10.-
Velzen	„ 19.-
Vlaardingen	„ 25.-
Vlissingen	„ 9.-
O. Zeeuws-Vlaanderen	„ 27.-
Zeist	„ 20.-
Zutphen	„ 52.50
Zwolle	„ 50.-
Totaal	f 2.253.36

Van de gemeenschappen Utrecht en Eindhoven kregen wij bericht, dat zij tezamen ca f 350,- hadden ingezameld. Deze gemeenschappen willen hiervoor een zeer waardevol gebruiksvoorwerp aan de Ark schenken. Wij verklappen nog niets, doch wachten in spanning af.

Aan de gevers en aan de betrokken gemeenschapsfunctionarissen mag hier een woord van hartelijke dank worden uitgesproken, zowel voor de vele giften als voor de moeite, die genomen moest worden om dit resultaat te bereiken. Het doet goed te merken, dat zovelen De Ark ook als hun huis beschouwen.

Het Verbond binnenshuis

DE RAMP EN HET VERBOND

Verschillende leden zullen zich in de eerste weken van Februari hebben afgevraagd: „Wat zou het Verbond nu doen?” Het lijkt me nuttig van de ontplooiende activiteiten hier een kort overzicht te geven.

Tijdens het rampzalige weekend waren de voorzitters en secretarissen van de gewesten in Top Kader Conferentie in De Ark bijeen. Reeds Zondagsochtends aan het ontbijt deden de radioberichten de anders zo levendige tafelgesprekken verstillen. Toen in de loop van de dag duidelijk werd, dat zich een ramp van onvoorstelbare omvang aan het voltrekken was, besloot de conferentie een oproep aan alle organen, leden en geestverwanten te richten, waarin met klem werd verzocht zich voor alle gewenste hulpverlening beschikbaar te houden en medewerking te verlenen aan een zo breed mogelijke samenwerking van het Nederlandse Volk. Het sprak voor de aanwezigen vanzelf, dat in deze noodsituatie eensgezind moest worden opgetreden. Het enige dagen daarna gehouden debat in de Eerste Kamer kon aan die noodzaak niets afdoen. Ook in die dagen gingen de bestrijders van het humanisme onverdroten door!

Maar goed, de vraag of materiele hulp geboden kon worden, was spoedig beantwoord. Uit een tekort valt niet te schenken. Het enig mogelijke, nl. het ter beschikking stellen van De Ark ten behoeve van de vluchtelingen werd prompt gedaan, maar de ligging van ons vakantie-oord in de provincie Gelderland bracht mede, dat van dit aanbod geen gebruik werd gemaakt.

In de loop van de week vertrokken H. J. Lips en C. H. Schonk naar Zeeland om met onze gemeenschappen, leden en geestelijke raadslieden, aldaar contact op te nemen. Méér nog dan voor de Verbondsorganen in Zeeland had deze persoonlijke belangstelling voor vele leden in Zierikzee en andere plaatsen een eigen, onvervangbare waarde. Uit de vele ondubbelzinnige reacties is duidelijk geworden, dat dit bezoek door velen hogelijk werd gewaardeerd. Verscheidene leden bleken materiele schade van meer of minder omvang te hebben geleden. Gelukkig vielen onder hen geen doden te betreuen.

Ondertussen werd begonnen met de voorbereiding van het geestelijk werk onder de evacués. Over de noodzaak van dit werk behoeft niet getwist te worden. Het vergt niet zoveel verbeeldingskracht zich voor te stellen, onder welke geestelijke moeilijkheden de vluchteling leeft, ook wanneer hem niet de zwaarste slagen troffen.

Enkele in het vluchtgebied liggende gemeenschappen hadden dit werk al heel

spoedig aangevat en het centrale apparaat in het bijzonder de commissie Practisch Humanisme leverde de grootst mogelijke bijstand. Er zijn bij deze arbeid tal van moeilijkheden te overwinnen, al was het alleen maar het vinden van de adressen der buitenkerkelijke vluchtelingen. Ofschoon deze nieuwe taak nog niet in alle opzichten uit het eerste stadium is getreden, mag toch nu reeds de verwachting worden uitgesproken, dat veel en goed werk zal kunnen worden gedaan. Arbeid, die zonder het Verbond ongedaan zou zijn gebleven. Bij de vraag of deze volkomen onverwachte taak behoorde aangepakt te worden, hebben de ook hieraan verbonden financiële consequenties geen ogenblik doen aarzelen. Om althans een deel van de extra uitgaven te kunnen dekken is een beroep op de niet bij dit werk betrokken gemeenschappen gedaan. Met dankbaarheid kan ik hier ook melding maken van enkele bijdragen, die voor dit doel spontaan door een enkel lid en door geestverwante organisaties in het buitenland werden verleend.

De voor 8 Februari aangekondigde studiedagen gingen niet door. Enkele gemeenschappen hielden Zondagochtendbijeenkomsten, die pasten in het kader van de nationale herdenkingsdag, terwijl Dr J. C. Brandt Corstius voor de radio een bezinningswoord sprak, dat op veel luisteraars een diepe indruk maakte.

Congresvoorstellen

IX. Het Congres, enz.
draagt het Landelijk Bestuur van het Humanistisch Verbond op ten spoedigste, zo mogelijk in samenwerking met andere humanistische organen, een commissie van deskundigen in te stellen ter bestudering van de geestelijke en maatschappelijke noden der bejaarden, met het doel een humanistisch program van bejaardenzorg op te stellen en de mogelijkheden van verwezenlijking van dit program aan te geven.

(Den Haag)

Toelichting: Met alle waardering voor het voorbereidende werk, tot nu toe verricht door de A.H. Gerhardtstichting, en de in sommige plaatsen reeds tot ontwikkeling komende bemoeiingen van humanistische zijde met buitenkerkelijke bejaarden, dient te worden vastgesteld dat — zij het door alleszins verklaarbare factoren — de vele nieuwe initiatieven, gebaseerd op moderne wetenschappelijke inzichten omtrent de ouderdom, in verschillende kerkelijke en confessionele kringen de reeds bestaande achterstand van de hu-

GOED EN GOEDKOOP

zijn de geschriften, die het Verbond kan aanbieden. En het zijn er niet zo weinig ook. Bovendien zijn er van allerlei slag, zowel meer gedegen als populair.

Toch heb ik de indruk, dat tal van leden de inhoud niet of nauwelijks kennen. Het komt nog wel eens voor, dat een lid met vragen rondloopt over een nadere uitleg van de beginselverklaring bijvoorbeeld, die hij zonder meer in één van de vele brochures beantwoord kan vinden.

Vandaar, dat ik er hier uitdrukkelijk de aandacht op vestig. Iedere gemeenschap heeft een assortiment in voorraad en op elke bijeenkomst zullen graag inlichtingen worden verschaft. Ook het Centraal Bureau zal graag een opgave van titels e.d. verstrekken.

Het is niet erg waarschijnlijk, dat het Verbond iets als het IDIL zal gaan vormen, maar dat hoeft nu ook weer niet te betekenen, dat de aanbevolen eigen lectuur gemeden wordt.

Ik wil in het bijzonder wijzen op de goedkope aanbieding, die in dit nummer wordt gedaan en op het Woord van de Week, dat U voor de luttele som van één gulden per kwartaal iedere week de tekst van de Zondagochtendradiotoespraak franco thuisbezorgt. Dat nog niet ieder lid op deze uitgave is geabonneerd moet — dunkt me — voor een groot deel aan onbekendheid worden toegeschreven. Maar dit bezwaar gaat nu natuurlijk niet meer op.

W. COENDERS.

manisten bij de eerste groepen, snel vergroten. Ten aanzien van de geestelijke en culturele verzorging heeft in het bijzonder het Humanistisch Verbond een zeer grote taak, welke slechts dan goed verricht kan worden, als een kader wordt gekweekt van goede deskundigen, die zich aan dit noodzakelijke werk t.b.v. talloze vereenzamenende bejaarden willen wijden.

Ook, misschien juist op het gebied der bejaardenzorg zijn geestelijke en maatschappelijke zorg zo nauw verbonden, dat een nauwe samenwerking met andere humanistische organen en met organen van bejaardenzorg van andere levensrichting tot een dringende noodzaak is geworden.

Prae-advies hoofdbestuur: Hoewel de wenselijkheid van een dergelijk onderzoek op zichzelf onderschreven kan worden, moet er naar de mening van het hoofdbestuur niettemin een keuze gedaan worden uit de vele problemen die om bestudering vragen. Het ligt niet voor de hand de in dit voorstel bedoelde taak aan te vatten, zolang de ontwikkeling van het werk zelf daar niet toe dwingt. Bovendien verricht het Humanistisch Centrum Mens en Wereld voorbereidende onderzoekingen naar de aardrijkskundige en levensbeschouwe-

lijke spreiding der bejaarden, waarvan het resultaat beter eerst afgewacht kan worden. Om deze redenen meent het hoofdbestuur dan ook aanneming van dit voorstel, althans voor het lopende verenigingsjaar, te moeten ontraden.

X. Het Congres, enz.
verzoekt het Hoofdbestuur, het probleem van de voorlichting over de godsdienst

in de gezinsopvoeding in studie te doen nemen, ten einde spoedig praktische adviezen in deze mogelijk te maken.

(Rotterdam)

Toelichting: In het algemeen zal het aan humanistische ouders ongewenst voorkomen, hun kinderen bloot te stellen aan min of meer dogmatische invloeden, die voor henzelf overwonnen standpunten be-

tekenen. Een volkomen doodzwijgen van de godsdienst is uiteraard onverdedigbaar; even verkeerd zou het zijn, de voorlichting aan willekeurige onderwijzers of vriendjes over te laten. Voor de ouders blijft het probleem bestaan, op welke wijze zij hun kinderen in deze moeten voorlichten, en op welke leeftijd dit kan geschieden.

Bij dit voorstel wordt o.a. gedacht aan de instelling van een speciale studiec ommissie om een in alle gemeenschappen te bespreken rapport samen te stellen. Ook zou deze commissie bepaalde jeugdlectuur kunnen aanbevelen of deze zelfs door bekwame letterkundigen laten schrijven; men dient zich daarbij niet tot bijbel en Christendom te beperken.

Pae-advies hoofdbestuur: Het hoofdbestuur heeft tegen aanneming van dit voorstel geen bezwaar, mits het tempo van een dergelijke bestudering met het oog op de vele werkzaamheden op ander terrein, aan het hoofdbestuur wordt overgelaten.

Candidaten Financiële Commissie

Jac. Meesters, Haarlem
J. van Straten, Utrecht
P. Talsma, Amersfoort

(Hoofdbestuur)

Schriftelijke Vragen

1. Verdient het wellicht de voorkeur in het bijzonder aandacht te besteden aan het stichten van kleine gemeenschappen, daar het kader ontbreekt om op zoveel terreinen, als door het hoofdbestuur is geprojecteerd, werkzaam te zijn?

(Nieuwe Niedorp)

Antwoord Hoofdbestuur: Inderdaad mag op enige versterking van het centrale kader gehoopt worden, als het aantal gemeenschappen, en daardoor het wervingsgebied voor het kader, toeneemt. „Kleine” gemeenschappen zijn evenwel ongewenst, omdat zij in het algemeen weinig levensvatbaar zijn en naar verhouding zeer kostbaar; bovendien vragen zij veelal extra aandacht van het centrale apparaat. Daarom ligt het niet voor de hand de oprichting van gemeenschappen te forceren.

2. a. Is het hoofdbestuur bereid er voor te zorgen, dat het besluit tot oprichting van bureaux voor huwelijksbemiddeling opnieuw wordt overwogen, zo mogelijk met medewerking van nog niet geraadpleegde deskundigen, bij voorkeur minstens één psychiater?

b. Is het hoofdbestuur bereid er voor te zorgen dat de overwegingen (pro en contra) ter kennis van de leden worden gebracht door publicatie in „Mens en We-

CONGRES 1953

18-19 April te Haarlem

Programma

Zaterdag 18 April:

15.00—16.00 uur Aanmelden.
16.00—18.30 uur Eerste zitting.
18.30—20.00 uur Broodmaaltijd
20.00—22.00 uur Tweede zitting

Zondag 19 April:

10.00—10.45 uur Muziek.
10.45—12.30 uur Derde zitting.
12.30—14.30 uur Warme maaltijd.
14.30—16.30 uur Vierde zitting.

Agenda:

1. Opening.
2. Mededelingen, geloofsbriefen, notulen.
3. Jaarverslagen.
4. Het humanisme en de brede massa.
5. Voorstellen.
6. Begroting 1953.
7. Verkiezingen.
8. Bestuursverdracht.
9. Rondvraag.
10. Sluiting.

Het jaarlijks congres zal dit jaar gehouden worden te Haarlem in het Krelagehuis, Leidsevaart 8. De gemeenschap Haarlem heeft de organisatie van het congres op zich genomen en daartoe een speciaal comité ingesteld. De secretaris van dit comité is de Heer Jac. Meesters, van Dortstraat 16 te Haarlem, tel. K 2500—19205.

Ieder lid kan aan het congres deelnemen, mits hiervan van te voren opgave wordt verstrekt aan bovenstaand adres. Voor zover daartoe voldoende gelegenheid verkregen wordt, kunnen deelnemers in de nacht van 18 op 19 April overnachten bij geestverwanten. Op Zondag 19 April kan men deelnemen aan een gemeenschappelijke warme maaltijd à f 3.75 per persoon. Indien men hieraan wenst deel te nemen wordt men verzocht dit bedrag te doen bijschrijven op postgiro 22.26.54 t.n.v. A. R. de Kock te Haarlem.

Niet-afgevaardigen, dus leden die het congres uit belangstelling willen bijwonen, worden verzocht zich met onderstaand formulier aan te melden.

Afgevaardigden worden verzocht zich te melden via het secretariaat van de gemeenschap, die zij zullen vertegenwoordigen.

Aanmeldingsformulier voor *belangstellenden*, die wensen deel te nemen aan het Congres op 18 en 19 April te Haarlem. *Niet* bestemd voor afgevaardigden.

Naam:

Adres:

Plaats:

wenst als belangstellende deel te nemen aan het jaarlijks congres op 18 en 19 April 1953.

Hij/zij *) verzoekt voor Zondag 19 April wel/geen *) maaltijd en wel/geen *) logies bij geestverwanten in de nacht van 18 op 19 April te reserveren.

*) Doorhalen wat niet van toepassing is.

Handtekening

reld" en door bespreking in een topkader-conferentie?

(Amsterdam)

Antwoord Hoofdbestuur: a) Ja. b) Ja, behoudens publicatie in „Mens en Wereld", daar dit door de aard van het onderwerp allerlei bezwaren zou meebrengen.

3. Is het mogelijk op het congres de data bekend te maken van het volgende congres, en van de gewestelijke studiedagen? Dit met het oog op de samenstelling der winterprogramma's, die gewoonlijk voor de zomervacantie voltooid wordt.

(Rotterdam)

Antwoord Hoofdbestuur: Ja.

Mede namens familie geven wij kennis dat van ons is heengegaan, onze lieve Moeder

MEVR. ELS WIERDA-JARINGS,

op de leeftijd van 47 Jaar

Anja en Bob
Rudi
Eric

Heerenveen, 8 Maart 1953
E. Halbertsmastraat 75

De crematie heeft plaats gehad op Donderdag
12 Maart te Driehuis-Westerveld.

Om onze leden en belangstellenden de gelegenheid te bieden zich op een uiterst voordelige wijze op de hoogte te stellen van een aantal onzer publicaties, hebben wij enkele brochure-pakketten samengesteld, die tegen zeer zeer lage prijs ter beschikking worden gesteld:

Sexuele Opvoeding door
Dr V. W. D. SCHENK

Het gezonde huwelijk door
MEVR. A. C. PLOEG-PLOEG.

Plezier in het Werk door
C. H. SCHONK.

Wat doet 't Humanistisch Verbond?
door H. J. J. LIPS

Pakketprijs voor deze 4 brochures
tezamen f 0.30
(oorspronkelijke prijs f 0.60).

Poging tot Plaatsbepaling
door Dr. J. P. VAN PRAAG.

Humanisme en Socialisme
door PROF. MR H. R. HOETINK

Oud-Indische Mystiek door
PROF. DR B. FADDEGON.

Pakketprijs voor deze 3 brochures
tezamen f 1.—
(oorspronkelijke prijs f 1.40)

De prachtige reproductie van het schilderij van Holbein: „Erasmus" stellen wij tijdelijk beschikbaar voor de uiterst lage prijs van f 0.60 (onopgeplakt) of f 0.80 (opgeplakt).

Bestellingen bij de gemeenschappen of op postgiro 304960 t.n.v. Humanistische Verbond te Utrecht.

CREMATIE

Het lidmaatschap der Vereniging voor Facultatieve Lijkverbranding geeft recht op toepassing van lage crematie-tarieven. Gezinscontributie f 3.— per jaar. De Vereniging bemiddelt voor gezinsverzekering op speciale voorwaarden.

**Alle gewenste inlichtingen: Hoofdkantoor
Riouwstr. 186, Tel. 554797, 'S-GRAVENHAGE.**

N.V. LEVENSVZERKERING MIJ.

AURORA Opgericht 1887

HERENGRACHT 62 - A'DAM - TEL. 47006-42878

RENTE-
KAPITAAL-
VOLKSVERZEKERINGEN

**NA AANVULLING VAN RESERVES WORDT DE
WINST VOOR SOCIALE DOELEINDEN BESTEED**

HUMANISTISCH THUISFRONT

geeft advies, hulp en bijstand aan militairen, gedemobiliseerden en hun gezinnen.

Centraal Bureau: Hekelveld 16, A'dam-C.,
telefoon: 38583.

De kerkelijken zorgen voor hun wezen door het instandhouden van weeshuizen etc.

Buiten-kerkelijken zorgen voor hun wezen door zich aan te sluiten bij de

WEEZENKAS

Vereniging op de grondslag van het beginsel „Opvoeding zonder geloofsdogma"

Inlichtingen omtrent het lidmaatschap bij de Secretaris W. DE HAAS,
Adm. de Ruyterweg 234, Amsterdam-W.

Naar het Buitenland met Gelijkgezinden!

ANDORRA, onafhankelijk en trots in de pyreneeën, 13 dagen; vertrek 8 Juni; alles inbegrepen fl. 251,-

CORSICA, mysterieus en schoon! Met 3 dagen aan de Cote d'Azur! 14 dagen; Vertrek 11 Juni; fl. 213,50

JOEGOSLAVIË, een jong land met nieuwe staatsvorm en van onwaarschijnlijk natuurschoon; 13 dagen; vertrek 15 Juni; Reis en hotel inbegr.; fl 252,-

Deze data alleen voor lezers van dit blad en leden

INLICHTINGEN: INTERNATIONALE TOERISTEN CLUB - MARNIXSTR. 198 - A'DAM

Onderstaande portzegels (rechthoekig middenvak, blauwe druk tot de waarde van f 1.—, en rode druk voor die van f 1.—) verkoopt het Centraal Bureau ten bate van het Opbouwfonds. Inschrijvingen op de kavels moeten geschieden vóór 15 April 1953 aan het Centraal Bureau van het Humanistisch Verbond, Bleyenburgerstraat 1 te Utrecht, met vermelding van het woord — kavel — in de linkerbovenhoek van de adreszijde. U kunt inschrijven per kavel onder de aangegeven letters, op zoveel kavels als U wilt. De kavels worden toegewezen aan de hoogste inschrijvers.

Bij toewijzing is 10 cts porto per zending verschuldigd.

PORTZEGELS

- A. 19 kavels van 5 portzegels à f 1.—
- B. 1 kavel van 5 portzegels à f 0.85
- C. 7 kavels van 5 portzegels à f 0.50
- D. 3 kavels van 5 portzegels à f 0.40
- E. 4 kavels van 5 portzegels à f 0.30
- F. 2 kavels van 5 portzegels à f 0.25
- G. 2 kavels van 5 portzegels à f 0.20
- H. 1 kavel van 5 portzegels à f 0.12
- I. 1 kavel van 5 portzegels à f 0.10
- J. 1 kavel van 5 portzegels à f 0.08
- K. 2 kavels van 5 portzegels à f 0.07
- L. 1 kavel van 5 portzegels à f 0.06
- M. 1 kavel van 5 portzegels à f 0.05
- N. 1 kavel van 5 portzegels à f 0.04
- O. 5 kavels van 5 portzegels à f 0.01
- P. één zegel van: f 1.— 50 40 30 25 15 7 5 en
2 zegels „ „ 30 15 8 1
- R. één zegel van: f 1.— 50 6 en
2 zegels „ „ 30 15 8 1

De Ark

Hum. Conferentie- en Vacantieoord

Tarieven voor volledig pension

Voor volwassenen

f 35,— per week — f 5,50 per dag

Voor kinderen beneden 11 jaar

f 25,— per week — f 4,— per dag

Voor kinderen beneden 5 jaar

f 20,— per week — f 3,25 per dag

Voor groepen speciale condities.

2-, 4-, 5- en 6-persoons kamers en slaapzaal.

Bespreking van verblijf kan geschieden bij het Humanistisch Conferentie- en Vacantie-oord, Belvédèrelaan 14 te Nunspeet, telefoon K-3412, 2404.

Betalingen ter plaatse of op giro 304960 t.a.v. Humanistisch Verbond te Utrecht.

Een gezond begrip voor Uw kind

vindt u in het Gezinsinternaat Kasteel Hattum bij Roermond, tel. 3603.

Neutraal milieu voor kinderen van 6 tot 14 jaar (met leer- en/of gezinsmoeilijkheden, alsmede op advies van huisarts of specialist i.v.m. diët, medische controle e.d.).

Gezonde mooie omgeving tussen Roer en Maas. Modern comfort. Schoolgang of huisonderwijs. Paedagogische leiding onder medisch toezicht.

Uitv. prospectus verkrijgbaar bij:

Mevrouw S. van Heusden-Holdert, Paedagoge en Leidster v. h. Internaat.

Dame, 40 jr., serieuze opvattingen, natuur-muziek liefhebster (klassiek) zoekt

VRIENDIN

Br. ond. no. Ma 4. C.B. Hum. Verbond.

Jonge vrouw, van zeer goede huize, 40 jr., 2 kinderen, eigen gezellig thuis, zou graag kennis willen maken met heer, die, behalve een prettig echtgenoot, ook een goede vader voor de kinderen zou kunnen zijn.

Brieven ond. no. Ma 5, C.B. Hum. Verbond.

SAMENWONEN

Gepens. Heer, eig. won. den Haag z.k.m. gepens. Dame, leeftijd ± 58 jaar, lief karakter.

Br. Ma 3, C.B. Hum. Verb. Utrecht.

VOLLEDIG PENSION

met goede verzorging aangeboden in rustig gezin zonder kinderen voor jonge man, b.b.h.h., ook geschikt voor twee broers of vrienden.

Adres: Schimmelweg 503, Den Haag.

Dame (Wed.), 51 jr., zou gaarne gezin verzorgen waar huisvr. ontbreekt, geen arbeiders- of zakenmilieu. Liefst centrum land.

Br. onder letter Ma 2 C.B. Hum. Verbond, Bleyenburgerstr. 1, Utrecht.

Vr. alleen, 55 jr., gedist. versch., alg. ontw., veel cult. interess, eig. h. bew. ondanks veel goeds z. eenz. voel., z. contact m. fl. gezond man, besch. mil., leeft. tot ca. 60 jr.

Br. lett. Ma 7, C.B. Hum. Verbond. Utr.

In vegetarisch gezin in Amsterdam (2 werkende personen) wordt in ruil voor verzorging huishouding, vrije zit- slaapkamer aangeboden; werkster aanwezig.

Br. onder letter Ma 1, C.B. Hum. Verbond.

Ser. j. vr., 36 jr., muz.-liefh. zoekt kennism. m.

HEER

wil ook zorg v. moederl. gezin op zich nemen!

Br. onder No. Ma. 8, C. B. Hum. Verbond.

HUWELIJK

Humaniste, midden 40, veelzijdig belangstellend, muzikaal, opgewekt humeur, goede huisvrouw, m. privé praktijk, zou graag een gezellig thuis geven aan heer uit zeer beschaafd milieu, liefst academicus. Graag uitvoerige brief. die op verzoek worden geretourneerd.

Br. no. Ma 6, C.B. Hum. Verbond.